

Euritmie op het podium

DE TOTALE MENS ALS INSTRUMENT

De afgelopen decennia ontwikkelden euritmisten steeds meer stijlen. Enerzijds zijn er nog de traditionele gezelschappen met klassieke sprookjes en muziekcomposities, maar anderzijds zien we ook steeds meer solisten en kleine ensembles, die op moderne verhalen en muziek een eigen stijl creëren. “De diversiteit is voor mij bevrijdend,” zegt Gia van den Akker. “Euritmie verdient een eigen plek binnen de amateurkunsten,” vindt Chantal Heijdeman. Motief sprak met beide euritmisten over de schoonheid en toekomstpotentie van hun vak.

Gia van den Akker (1961) woont in Italië. Naast haar werk als docent op diverse euritmieacademies werkt ze als euritmist aan eigen producties. In La Fabbrica, haar werkatelier in Italië, organiseert ze workshops en andere euritmie-evenementen. Gia: “Ik heb geen antroposofische achtergrond. Ik zat op een gewone dorpschool en daarna heb ik het gymnasium gedaan. Ik speelde in het schoolorkest en deed graag aan toneel en dans. Ook had ik interesse in filosofie en religie. Uiteindelijk ging ik op zoek naar iets waarin al mijn interesses samenkwamen. Op een dag bladerde ik bij een decaan door informatiemappen over opleidingen en opeens kwam daar het woord ‘euritmie’ langs. Het was heel maf: ik had er nog nooit van gehoord, maar ik werd er meteen warm van. Ik meldde me direct aan voor de Euritmie Academie in Den Haag. Tijdens de oriëntatieweek kreeg ik les van Annemarie Ehrlich, die nu over de tachtig is, en bij de eerste oefening die ik onder haar leiding deed, wist ik het: dit ga ik de rest van mijn leven doen. Het was een herkenning. Iets wat ik zocht en wat opeens werd ingevuld.

Dat wat mij toen vervulde, voel ik nog iedere dag. Bij euritmie voel ik me in al mijn facetten gevraagd en uitgedaagd. Het zijn niet zomaar danspasjes en armbewegingen. Ik moet de tegenwoordigheid van geest hebben om te ontdekken vanuit welk gevoel welk gebaar voortkomt. Het gaat om de link tussen wat er bij mij van binnen leeft en de bewegingen en gebaren die ik van daaruit maak. In het uiten van mijn gevoelsleven via mijn bewegende lichaam, kan ik vrijheid ervaren.”

ZWAAN OP HET WATER

Het gevoel van vrijheid was ook de drijfveer van Chantal Heijdeman (1967) om van euritmie haar vak te maken. Bij haar sloeg de vonk over toen ze in de tweede klas van de vrijeschool in Zeist zat.

Chantal: “We deden een oefening om als een zwaan op het water te drijven en dan de andere zwaan, die door een klasgenootje werd uitgebeeld, te spiegelen. Dat vond ik prachtig. Door op te gaan in de bewegingen van de zwaan, kon ik op een of andere manier vrijheid ervaren. Na mijn schoolexamen heb ik de Euritmie Academie in Dornach gedaan. In 1992 ben ik afgestudeerd. Sindsdien werk ik als docent op de kleuterscholen, geef workshops en werk ik als kunstenaar. Met Curach, een amateurgezelschap dat ik in 2004 samen met anderen heb opgericht, studeren we jaarlijks een voorstelling in.

Euritmie laat zich elke keer anders ervaren. Als ik met kleuters een sprookjesverhaal uitbeeld, ben ik heel concreet met gebaren. Het instuderen van een muziekstuk van Sjostakovitsj met mijn Russische collega's daarentegen is totaal iets anders. Dat is onderzoekswerk waaruit een nieuwe stijl kan ontstaan.”

SCHOENEN EN EEN KRUK

Euritmie is honderd jaar geleden ontwikkeld door Rudolf Steiner en berust op twee pijlers: woord en muziek. Met beweging kun je het unieke karakter van een muziekstuk of verhaal zichtbaar maken. Hierbij is de totale mens - lichaam, hart en ziel - het instrument.

Chantal: “In de ontstaansperiode zijn er heel veel klassieke verhalen en muziekstukken uitgewerkt, maar de tijd gaat voort en nu zijn er nieuwe componisten, dichters en schrijvers. Als kunstenaar wil ik me ook met de nieuwe werken bezighouden. Met het gereedschap van de opleiding in mijn rugzak ga ik op zoek, maar ik heb niet meteen een antwoord klaar op wat een nieuwe compositie van mij vraagt. Dat is heel spannend.”

Ook Gia houdt het meest van pionieren. “Ik vind het niet zo opwindend om een werk van Beethoven uit te voeren,” zegt ze. “Ik wil graag eigentijdse literatuur en muziek in beweging uitdrukken. Het is een uitdaging om bewegingen te vinden die bij de nieuwe muziek

Chantal Heijdeman

Gia van den Akker

en teksten passen. In mijn voorstelling *Tracce* werk ik onder meer met muziek van de componiste Kaya Saariaho. Dat is voor ons oor ongewone muziek, die veel meer openlaat voor interpretatie.” Behalve moderne muziek integreerde Gia nog meer pionierselementen in *Tracce*. “Ik speel de voorstelling solo,” legt ze uit, “en ik spreek ook zelf. Dat wordt niet vaak gedaan. Bij de traditionele euritmie hoor je ‘een stem’ buiten het podium, die het verhaal vertelt. Ook gebruik ik objecten: in de choreografie heb ik schoenen en een kruk betrokken. Bovendien ligt het zwaartepunt van mijn expressie niet in mijn armen en handen, maar gebruik ik mijn hele lichaam: van voetenwerk tot en met bewegingen met mijn hoofd.”

TROUW AAN HET GEDACHTEGOED

Het pionierswerk van Gia werd niet altijd gewaardeerd. Toen ze in 1992 op de internationale tentoonstelling Documenta in Kassel een euritmievoorstelling in broek danste, kreeg ze zware kritiek over zich heen: dat was geen euritmie meer.

TOEN ZE EEN EURITMIEVOORSTELLING IN BROEK DANSTE, KREEG ZE ZWARE KRITIEK: DAT WAS GEEN EURITMIE MEER

Gia: “Als je goed kijkt, zie je dat ik heel trouw ben aan het gedachtegoed. Ik wijk ook niet uit naar moderne dans. Mensen die bij mij een workshop hebben gedaan, weten dat ik heel streng ben in de grond oefeningen. Elke euritmist moet de basis – het ambacht – beheersen, maar op het podium moet je eenmalig en uniek zijn. Rudolf Steiner heeft Debussy nog meegemaakt, maar niet de afgelopen tachtig jaar. Met het materiaal dat hij heeft aangereikt, zoek ik zelf verder. Dat is juist wat mij het meeste aanspreekt.” Misschien is het voor Gia gemakkelijker van de geijkte paden af te stappen doordat ze geen antroposofische achtergrond heeft, anderzijds ligt het ook in haar karakter haar eigen weg te kiezen.

Gia: “Mijn keuze voor de Euritmie Academie werd door mijn omgeving vreemd gevonden. Met mijn vader heb ik er hele discussies over gehad; voor hem was het ongrijpbaar wat ik er over vertelde. Maar mijn moeder vond het vanaf het begin heel mooi. Ze had ook wel euritmie willen studeren, zei ze tegen mij. Bovendien zag ze dat ik er heel gelukkig van werd. Mijn vader is later bijgedraaid. Samen met mijn moeder kwam hij naar al mijn optredens. Helaas leven ze niet meer. Ik had superouders.”

TUSSEN STREETDANCE EN FLAMENCO

Voor mensen die niet alleen een euritmievoorstelling willen zien, maar het ook zelf willen beleven, geven zowel Gia als Chantal workshops. Daarnaast werkt Chantal ook met amateurgroepen, zoals Curach in Zeist, voor mensen die intensief met elkaar aan het werk willen.

Chantal: “Met Curach zijn we nu zeven jaar bezig. Het is leuk om te zien dat het ensemble een eigen huisstijl aan het ontwikkelen is. De groep bestaat uit drie professionele en vier amateurdansers. Op dinsdag werken ze zelf en onderzoeken ze met elkaar hun vragen en behoeftes; op woensdagmiddag ben ik er bij en gaan we een stapje verder. Elke voorstelling is voor ons een ontwikkelingsatelier. In de aanloopfase van een nieuw programma proeven we met elkaar aan alle rollen. Hoe beweegt een ganzenhoedster en hoe beweegt een boze koning? Dan verdelen we de rollen en ontwikkelen we de sprookjesfiguren verder. De gebaren zijn niet pasklaar, die moeten nog in het samenspel met elkaar ontstaan. Het verhaal dat we willen uitbeelden, moet eerst in onszelf tot leven komen en daarna pas kun je het tot uitdrukking brengen in de beweging. Ik kan geraakt en onder de indruk zijn als mensen zich met hart en ziel verbinden met hun rol en een wereld creëren waarin je als kijker meegenomen wordt. Euritmie is een rijke bewegingskunst waar iedereen aan mee moet kunnen doen. Ik heb Curach dan ook aangemeld bij de Federatie Amateur Podiumkunsten Zeist en nu staan we tussen het aanbod van streetdance, flamenco en toneel. Voor mij is het heel belangrijk dat we onze eigen plek hebben en dat mensen de vrijheid hebben om te kiezen voor een bewegingskunst die bij hen past.”

© Curach

TOEKOMSTPOTENTIEEL

Euritmie is voor iedereen. Dat is ook de stelling van Gia.

“Ik vind het zonde dat euritmie zo ingesloten is in de antroposofische gemeenschap. Het moet veel meer het openbare leven in. In Italië doe ik bijvoorbeeld straateuritmie tijdens festivals en dorpsfeesten, en met Tracce heb ik in museum Beelden aan Zee in Scheveningen en op een gymnasium in Breda voorstellingen gegeven. Euritmie onderscheidt zich op een unieke manier van andere bewegingskunsten, dat verdient een betere plaats in de wereld.”

Als het aan Gia ligt, komt er op euritmieacademies ook meer aandacht voor communicatie en public relations. De vraag hoe euritmie zich aan een breed publiek moet presenteren, is relevant, ook al is de essentie ervan lastig uit te leggen.

Gia: “Klassiek ballet streeft ernaar de zwaarte te overwinnen. Op het podium staan de dansers op de toppen van hun tenen en vliegen ze ogenschijnlijk gewichtloos door de lucht. Euritmie is anders. Euritmisten werken vanuit de wetmatigheid van de levenskrachten. Zelfs als iemand anders het doet en jij er alleen naar kijkt, werkt het door op je vitaliteit. Heileuritmie kan genezend werken bij een patiënt die te ziek is om zelf heileuritmie te doen, maar wel kan kijken naar de therapeut die naast zijn bed de euritmiebewegingen maakt. Dat heeft bijna iets magisch. Daarin is Steiner uniek geweest. Door zijn helderziendheid heeft hij iets waargenomen waaraan hij uiterst werkzame structuren en vormen heeft gegeven. Dat is precies wat mij gelukkig maakt: het toekomstpotentieel dat in euritmie zit. Het kan mensen helpen. Elke kunstvorm kan mensen helpen, maar dit specifieke maakt euritmie uniek. Er ligt nog heel veel voor ons open om te ontdekken, zowel op therapeutisch, pedagogisch als kunstzinnig vlak.”

INGANG VIA HET HART

Met haar voorstellingen wil Gia het publiek de mogelijkheid bieden even in een andere wereld te duiken.

“Het lukt me niet altijd,” zegt ze, “maar gelukkig heb ik op *Tracce* veel mooie reacties gehad. Iemand schreef me dat ze het een betoverende voorstelling vond. Dat is natuurlijk het mooiste compli-

HOE IS EURITMIE ONTSTAAN EN HOE KUN JE HET ZELF LEREN?

Honderd jaar geleden – in 1911 – vertelde de antroposoof Clara Smits aan Rudolf Steiner dat haar 16-jarige dochter Lorry graag wilde dansen. Rudolf Steiner zei toen: “Laat je dochter bij mij komen. Ik zal dansoefeningen met haar doen waarin de antroposofische filosofie tot uitdrukking komt.” Lorry was zeer enthousiast. Ze wilde niet alleen dansen, maar voelde zich ook aangetrokken tot spiritualiteit, en de dansbewegingen die Rudolf Steiner haar liet doen, waren gebaseerd op oude tempeldansen. Dat was het begin van een nieuwe kunstvorm: de euritmie. Later ontwikkelde zich vanuit de euritmie de therapeutische en pedagogische euritmie. Die ontwikkeling sloot aan bij de visie van Rudolf Steiner, die ooit zei dat het creatieve proces de bron is waaruit we onze kennis en vaardigheden ontwikkelen; hij spreekt dan ook over geneeskunst en pedagogische kunst.

Vanuit deze gedachte is ook het lesprogramma op de Euritmie Academie in Den Haag opgezet. In vier jaar tijd maken de studenten kennis met de basis van de euritmie en leren ze het klassieke euritmische materiaal te beheersen. De academie heeft er voor gekozen om er de pedagogische lijn in te vervlechten. Hierdoor is het instituut een erkende HBO-opleiding geworden.

Met het diploma van de Euritmie Academie op zak heeft de student de basisvaardigheden van de euritmie en lesgeven onder de knie. Daarmee kan hij direct aan de slag op lagere en middelbare scholen en hij kan verder studeren. Vervolgopleidingen zijn een master in euritmie of in therapeutische euritmie. Tijdens de master gaat de student aan de slag met modernere vormgeving, muziek en teksten.

Doordat euritmie is ontwikkeld vanuit oude tempeldansen is het bij uitstek geschikt om er spirituele krachten mee vorm te geven. In de mysteriedrama's (de vier toneeldrama's die Rudolf Steiner schreef om zijn gedachtegoed door middel van een kunstwerk uit te beelden) is de euritmie van essentieel belang. Euritmisten vertolken erin de rol van de geesteswereld. Maar met euritmie kun je ook spreuken (denk bijvoorbeeld aan de Grondsteenspreuk) dieper beleven, want door middel van de beweging kan taal tot een spirituele dimensie doordringen.

Meer info: www.euritmie-den Haag.nl

© HelmutHergarten

Tracce

ment dat ik als kunstenaar kan krijgen. Een ander vertelde me dat hij voor de voorstelling heel moe was. Hij had zichzelf naar het theater gesleept, maar kwam er vitaal uit. Ikzelf denk dat euritmie de eerste ingang via het hart heeft. Als je in je hart wordt geraakt, kun je meebewegen met de geest en het ik. Ik ben vroeger wel naar euritmievoorstellingen geweest die zo

'EURITMIE MOET VEEL MEER HET OPENBARE LEVEN IN'

saai waren, dat ik in slaap viel. Het zag er altijd hetzelfde uit. Als je in slaap valt, heeft het niet de beoogde werking. Dat geldt voor elke kunstvorm. Pas als je geraakt wordt, kunnen je geest en al je wezensdelen meebewegen."

TIP VOOR BEGINNERS

Voor mensen die nog nooit eerder een euritmievoorstelling bezochten, heeft Chantal Heijdeman nog een tip:

"Stel dat je naar een uitvoering van bijvoorbeeld Curach gaat, dan raad ik aan om een persoon in het euritmiegezelschap uit te zoeken die jou het meeste aanspreekt in de bewegingen. Probeer je met die persoon te verbinden en volg hem of haar tijdens de voorstelling. Dan kun je proberen om mee te voelen wat er in zijn of haar ziel leeft en van daaruit de gehele voorstelling volgen." ||

Euritmie zelf doen en beleven?

- Euritmie Agenda 2011, www.euritmie.nl
- Open dagen Euritmie Academie Den Haag; oriëntatiedag voor nieuwe studenten met demonstraties, workshops en studentenvoorstellingen: zaterdag 12 maart, van 11 tot 16 uur; zaterdag 11 juni, van 11 tot 16 uur. www.euritmie-denhaag.nl
- La Fabbrica viert 5 jarig jubileum. Zomerweken in de euritmie-studio La Fabbrica in Italië door Gia van den Akker: 7 - 10 juli familie-euritmiedagen (ouders met kinderen); 31 juli - 6 augustus zomerweek voor amateurs: beginners en gevorderden; 13 - 20 augustus zomerweek/masterclass voor euritmisten en euritmistudenten; 12 en 13 augustus lezingen over de ontwikkeling van de euritmie en het landschap van de danskunst begin 20e eeuw door Hans Fors; Augustus: Zomerfestival met circus, concert, tentoonstelling en euritmie (meer informatie volgt op website); alvast noteren: Pasen 2012 cursus n.a.v. 'Het laatste avondmaal' van Leonardo da Vinci o.l.v. Werner Barfod (met bezoek aan Milaan). www.giavandenakker.com
- Speeldata van euritmie amateurgezelschap Curach met het sprookje 'De ganzenhoedster aan de bron' o.l.v. Chantal Heijdeman. Het betreft openbare voorstellingen. Voor meer info zie: www.uiteigenbeweging.org
 zat. 29 jan. Elcker Theater, Lange Heul 149 G, Bussum; aanvang: 15.00 uur.
 wo. 16 febr. Theater van het Kunsthuis (Werkschuit), Egelinglaan 2b, Zeist; aanvang: 15.00 uur.
 zat. 19 mrt. Pabo Hogeschool Helicon, i.s.m. Stichting de Levensboom, Socrateslaan 22 A, Zeist; dagprogramma.
 zon. 3 apr. Cultureel Centrum Orion, Zevenhuizen/Wollefoppenweg 91A, Rotterdam. Aanvang: 15.00 uur.